

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ

Ο Ζωγράφος και συγγραφέας Γιώργος Μιχαλάκης (φωτό: Γιάννης Δραμιτινός)

ΜΕΡΟΣ ΔΕΚΑΤΟ

«Πες μου πως βλέπεις την ιστορία για να σου πω ποιος είσαι»

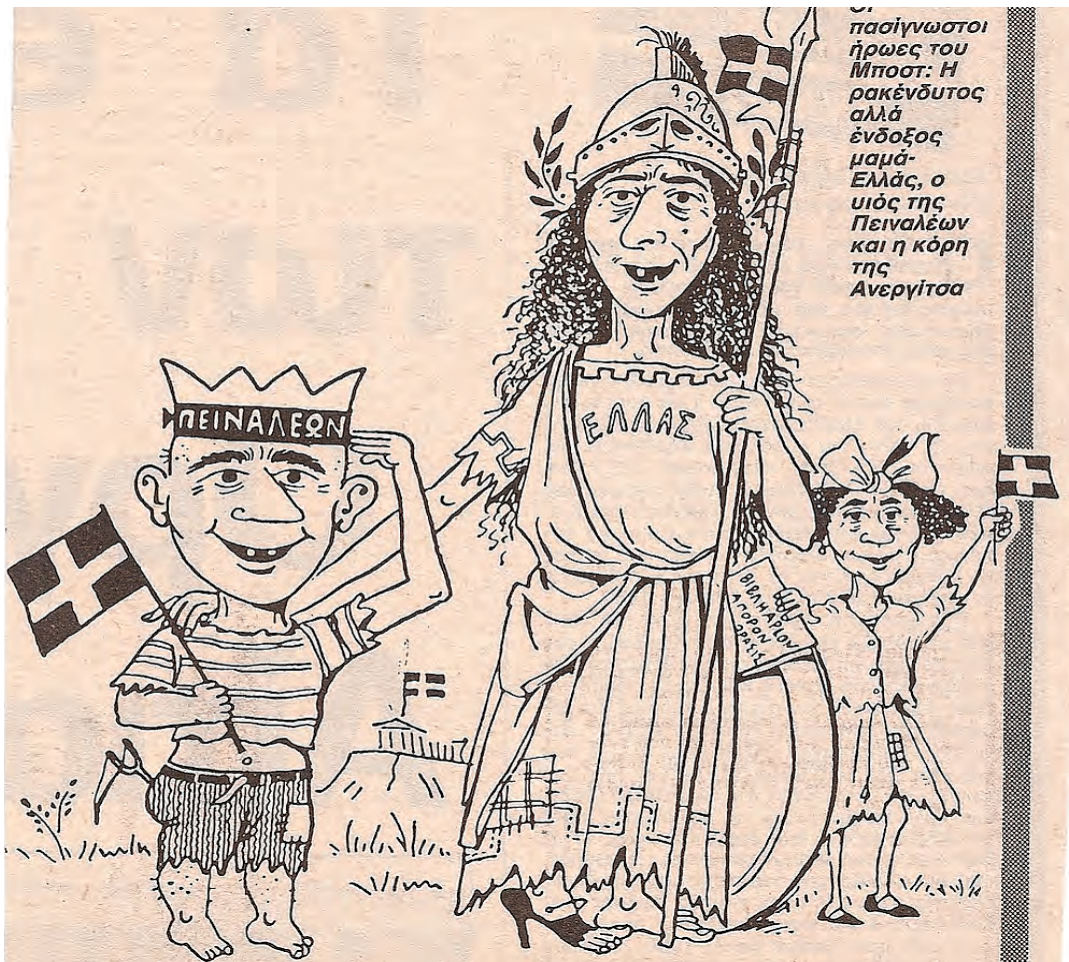
Στα προηγούμενα άρθρα αναφερθήκαμε όσο πιο σύντομα, στην πιεστική ανάγκη που αντιμετώπισε η νεοελληνική κοινωνία και το ελληνικό κράτος μετά την Επανάσταση του 1821, να προβάλλει την εικόνα μιας πολιτισμικής συνέχειας από την αρχαία κλασική εποχή μέχρι το παρόν. Όμως αυτή η ανάγκη προβολής πολιτισμικής συνέχειας, δεν συνοδεύτηκε με βάθρα και πλάτρωμα της Δημοκρατίας.

Κοινή είναι η πεποίθηση ότι έχουμε έναν «μεγάλο πολιτισμό», παράλληλα όλοι γνωρίζουμε ότι δεν έχουμε δυνατή οικονομία, ούτε πραγματική δημοκρατία. Από την «απελευθέρωση» και όλο το διάστημα μέχρι σήμερα, η Ελλάδα παλεύει να σταθεί στα πόδια της, μέσα σ' ένα περιβάλλον ανταγωνισμών των μεγάλων δυνάμεων.

Η οικονομική καχεξία της χώρας, και η έλλειψη δημιουργίας δυνατής κοινωνίας πολιτών είχε σαν αποτέλεσμα να αποκτήσουμε μια αντίληψη για τον πολιτισμό κατά κανόνα παρελθοντική. Την κουλτούρα δεν την συνδέουμε με την καθημερινότητα: την εργασία, τις εργασιακές σχέσεις, τον τρόπο που αποσπούσαμε τους πόρους από τη φύση. Για τον περισσότερο κόσμο η κουλτούρα ήταν και είναι το αρχαίο και το βυζαντινό παρελθόν. Οι καβγάδες και οι διχασμοί ανάμεσά μας, στον τομέα της κουλτούρας, ήταν μεταξύ των αρχαιολατρών και των βυζαντινιστών. Έτσι είναι ακόμα μέχρι σήμερα.

ΑΠΟ ΤΗ ΦΥΣΗ ΣΤΗΝ ΑΠΟΘΕΩΣΗ ΤΟΥ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ

Η εθνική συλλογική μας συνείδηση, καθώς είχε ένα δυνατό πυρήνα παρελθοντικό, αντιμαχόταν κάθε προσπάθεια δημιουργίας νεοελληνικής κουλτούρας που να εκφράζει το σύγχρονο παρόν. Οι Έλληνες διανοούμενοι (άντρες και γυναίκες) έζησαν σ' ένα περιβάλλον όχι δεκτικό. Κανένα νεωτερικό κίνημα στις ιδέες και τις τέχνες δεν γεννήθηκε στην απελευθερωμένη Ελλάδα. Όλα ερχόντουσαν εισαγόμενα από την Ευρώπη για να συναντήσουν την καχυποψία και τελικά την υποβάθμιση. Από τον Δημοτικισμό του τέλους του 19ου αιώνα, μέχρι τον μοντερνισμό του μεσοπολέμου, από την καλλιτεχνική αναγέννηση των δεκαετιών του 60 και 70 μέχρι και την οικτρά δοκιμασία της κεντροαριστεράς στην εξουσία, το τελευταίο τέταρτο του 20ου αιώνα και μετά, όλα δείχνουν ένα τεράστιο παρελθοντικό πυρήνα, που σαν ογκόλιθος δεν επιτρέπει τη χώρα

να εκουχρονιστεί οικονομικά και να εκδημοκρατιστεί πραγματικά.

Κι' όμως.... Ενώ η χώρα κρατάει σπικωμένη αδιάλειπτα μία τεράστια παρελθοντολογική σημαία, η ψυχολογία του Έλληνα από «Εθνική» μετεβλήθη... Έγινε ατομικιστική. Καθώς η εσωτερική μετανάστευση έφερε τον κόσμο στα μεγάλα αστικά κέντρα, η ύπαιθρο και τα χωριά ερήμωσαν, τα χωράφια χορτάρισαν και έγιναν ρουμάνια.

Καθώς μαζικά οι Έλληνες ξενιτεύτηκαν στα τέσσερα σημεία του ορίζοντα, και εισήλθαν στις βιομηχανικές, καταναλωτικές μητροπόλεις, μετεβλήθη αυτόματα και η παραδοσιακή σχέση που είχαν με τη φύση.

Η ΑΝΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ Ο ΑΤΟΜΟΚΕΝΤΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

Η μεγάλη αλλαγή -που συνέβη στη ζωή μας, όπου από τη φύση της ελληνικής υπαίθρου βρεθήκαμε απότομα στις τεχνολογικές πόλεις της μετανάστευσης- έλαβε χώρα μέσα σ' ένα πολιτικό σύστημα το οποίο παρά τις δομικές του ανισότητες, εγγυήθηκε σε γενικές γραμμές -για ένα διάστημα- την εργασία σε όσους ήταν διατεθειμένοι να δουλέψουν σκληρά και να ταυτιστούν μ' αυτό. Όμως, τις δικές μας τις γενιές τις πρόλαβε η εξάπλωση της οικονομικής και τεχνολογικής παγκοσμιοποίησης, η οποία το βλέπουμε εμπρός μας ανάγλυφα, φέρνει μεγάλες αναταράξεις στα Έθνη κράτη και στις μεταξύ τους σχέσεις. Οι λεγόμενες αξίες της Δημοκρατίας και του κοινωνικού κράτους, βάλλονται πλέον όλο και πιο άγρια. Το χάσμα μεταξύ του κόσμου του πλούτου και της φτώχειας αυξάνει, και οι παραδοσιακοί θεσμοί και η Πολιτική, δεν εμπνέουν εμπι-

στοσύνη σε πλατιές μάζες. Οι στρατιωτικές επεμβάσεις και τα οικονομικά σαμποτάζ που οι νέο-ιμπεριαλιστικές δυνάμεις εφαρμόζουν για να εξασφαλίσουν τα γεωπολιτικά τους συμφέροντα φέρνουν το θάνατο, τη δυστυχία και το ξεσπίτωμα εκατομμυρίων ανθρώπων. Παράλληλα, τεράστιες μάζες του φτωχού Νότου πολιορκούν τον πλούσιο Βορά.

Μέσα σε ένα τέτοιο παγκόσμιο κοινωνικό κλίμα όπου οι παραδοσιακές ισορροπίες δεν είναι πλέον σίγουρες, οι άνθρωποι και ιδίως η νεολαία των μητροπολιτικών κέντρων, καθώς έχουν χάσει την εμπιστοσύνη τους στην κοινωνία, και την βιώνουν ως ζούγκλα, οδηγούνται αναπόδραστα στον ατομικισμό. Αυτό που πλέον δεσπόζει μέσα στον κόσμο της νεολαίας ιδιαίτερα, είναι το δόγμα «ο σώζον εαυτόν σωθείτω».

Μέσα σ' ένα τέτοιο ατομικιστικό πλαίσιο ενέσκηψε και η πανδημία του κορονοϊού η οποία έφερε στην επιφάνεια το πόσο πολύ μάζες ανθρώπων δεν εμπιστεύονται πλέον τους θεσμούς του κράτους. Το μοντέρνο υποκειμενισμό διακρίνεται από έναν φοβισμένο υποκειμενισμό, έναν τύπο «πολιορκημένης» συνείδησης, η οποία αποχωρεί από την αντίληψη της συλλογικότητας της εθνικής ταυτότητας.

Όπως θα δούμε σε επόμενα άρθρα, αυτή η κρίση ταυτότητας, διότι για κρίση πρόκειται, οδηγεί τον ελληνισμό της διασποράς σε μια επαναδιατύπωση της ταυτότητάς του. Άλλοι ονειρεύονται την αναβίωση της φυλετικής αρχαιοελληνικής ταυτότητας, άλλοι θεωρούν την χριστιανική ταυτότητα ως το αποδεδειγμένο μέσω σωτηρίας, και άλλοι οδηγούνται στην «ιερή αισθητική», γέννημα-θρέμμα της αντίδρασης της νεωτερικότητας, στον εργαλειακό λόγο του θετικισμού.

Η οικονομική καχεξία της χώρας, και η έλλειψη δημιουργίας δυνατής κοινωνίας πολιτών είχε σαν αποτέλεσμα να αποκτήσουμε μια αντίληψη για τον πολιτισμό κατά κανόνα παρελθοντική